

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ
ΕΡΓΑ ΣΤΟ Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ

Galaxidi?

Galaxidi?

4. Τὸ Γαλαξίδι. Γκραβούρα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ S. Pomardi *Viaggio nella Grecia*, 1820.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΑΙΝΟΥ ΠΑΓΩΝΑ Μ-Μ

ΜΗΤΣΙΑΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ Χ-Μ

ΓΚΕΛΑΟΥΖΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Μ-Μ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	ΣΕΛ.
ΕΣΑΓΩΓΗ	1
1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ,ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΦΩΚΙΔΑΣ	3
2. ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	7
2.1.Γενική αναφορά στη θέση και στο ρόλο του νομού	7
2.1.α Γεωφυσικά χαρακτηριστικά	8
2.1.β Ιστορικά χαρακτηριστικά	10
2.1.γ Φυσικοί πόροι-δυναμικό τους και εκμετάλλευση-υδάτινοι πόροι,δάση, ελιά	13
2.1.δ Η θέση του νομού στο αναπτυξιακό σύστημα της χώρας	14
2.1.ε Συμπεράσματα - Στόχος γενικός	15
3. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΟΧΩΝ	17
3.1 Δημογραφική και κοινωνική σύγκριση με την περιφέρεια	17
3.2 Δημογραφικός στόχος	18
3.3 Οικονομικός στόχος	23
3.4 Κοινωνικός στόχος	23
4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	28
4.1 Γεωργία	28
4.1.α Περιοριστικοί παράγοντες και προβλήματα	30
4.1.β Γεωργικά υπολείμματα	32
4.2 Κτηνοτροφία	35
4.3 Αλιεία	35
4.4 Δάση	36
4.4.α Δασικά υπολείμματα	38
5. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	41
5.1 Γεωργία	41
5.2 Κτηνοτροφία	42
5.3 Αλιεία	43
5.4 Δάση	44
5.5 Νερό - Αρδευση	46
5.6 Νερό - Αρδευση -'προτάσεις	54
6. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	59
6.1 Μεταποίηση στη Περιφέρεια	59
6.1.α Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας - Υστέρηση του Ν, Φωκίδας	59
6.1.β Περιοριστικοί παράγοντες - προβλήματα	61
6.1.γ Δυνατότητες - Προοπτικές - Μέτρα για ανάπτυξη στην Περιφέρεια	62
6.2 Μεταποίηση στο νομό Φωκίδας	64
6.2.α Γενικά	64
6.2.β Στοιχεία που αφορούν επιχειρήσεις του δευτερογενούς τομέα στο νομό Φωκίδας	65
6.2.γ Προβλήματα - Παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην παραπέρα ανάπτυξη της Βιομηχανικής-Βιοτεχνικής δραστηριότητας στο νομό Φωκίδας	67
7. ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ Ζ.Ο.Ε - ΒΙ.ΠΕ, ΒΙ.ΠΑ	71
7.1 Παράγοντες περιορισμού της ανάπτυξης	71
7.2 Προτάσεις ανάπτυξης στο δευτερογενή τομέα	86
8. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	94
8.1 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια	94
8.2 Δυνατότητες - μέτρα	94

8.3	Στοιχεία για τον τουρισμό στο νομό	95
8.4	Προτάσεις για τουριστική ανάπτυξη	96
8.4.α	Προτάσεις στα τρία επίπεδα	97
9.	Η ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ - ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	110
9.1	Πρόβλεψη για ορθολογική διάθεση των απορριμμάτων	110
10.	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	114
11.	ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ	115
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	117
	"Πρόταση για συμμετοχή στο Κοινοτικό Πρόγραμμα SAVE που αφορά την αξιοποίηση της αγροτικής και δασικής βιομάζας για συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού στην Κέντροδυτική Στερεά Ελλάδα"	
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ως έννοια αποτελεί ασφαλώς όρο συνυφασμένο με μια σειρά επιστημονικών διεργασιών και δεδομένων. Αυτό σημαίνει πως δεν μπορούμε να μιλάμε για ΑΝΑΠΤΥΞΗ αν στηρίζουμε την υλοποίησή της στην εμπειρία της πρακτικής, στο ιδεατό, στην ημιμάθεια, την προκατάληψη ή τις σκοπιμότητες που δεν εξυπηρετούν την ύπαρξή της.

Η αποδοχή των αρχών αυτών καθορίζει νομοτελειακά την προοπτική μιας διαδικακασίας ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, σε όποιο χώρο και χρόνο και αν κινείται αυτή.

Ετσι λοιπόν, προσδιορίζοντας τους επιμέρους παράγοντες, που συνθέτουν μια διαδικασία ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ δεν μπορούμε παρά να κρατήσουμε ως συστατικά στοιχεία ενός ευρύτερου στόχου μας:

- α. Τις συγκεκριμένες συγκυρίες όπως αυτές παρουσιάζονται
- β. Τα επιστημονικά δεδομένα και στοιχεία
- γ. Τον παράγοντα "βούληση"

Είναι προφανώς αναγκαίο αλλά και εφικτό ν' αρχίζουμε από το τέλος. Μιλάμε για ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ σε συγκεκριμένο και προσδιορισμένο χρονικά και γεωγραφικά χρόνο και τόπο. Πρέπει κατά συνέπεια να επισημάνουμε με την ίδια σαφήνεια, που δεν επιδέχεται παρερμηνείες ή διαστρεβλώσεις την εκφρασμένη βούληση της ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, που προαναφέρθηκε.

Αυτή λοιπόν εκφράζεται με μια συγκεκριμένη στρατηγική στον άξονα ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΓΩΓΗ : όπως αυτή έχει αναλυθεί στους φορείς που μετέχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην ευρύτερη παραγωγική διαδικασία.

Σε περιφερειακό όμως και τοπικό επίπεδο θεωρούμε, πως ένα αλλά ιδιαίτερα σημαντικό βήμα προς τον κοινό στόχο, πρέπει να αποτελεί η ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ όλων εκείνων των παραγόντων που εμπλέκονται στην παραγωγική διαδικασία που προαναφέρθηκε.

Και επειδή η σταθερή προσήλωσή μας στο "συγκεκριμένο" αποτελεί και επιλογή του λόγου, αναφερόμαστε στην Πολιτεία και το Κράτος με τους τοπικούς εκφραστές της (Νομαρχία και Υπηρεσίες) και στους επενδυτές (Ιδιωτικού, Δημοσίου ή κοινωνικοποιημένου τομέα).

Ετσι λοιπόν είναι απαραίτητο να συνθέσουμε με στοιχεία το παραγωγικό προφίλ της Περιφέρειας κατά πρώτο λόγο και κατά δεύτερο και σημαντικότερου του νομού Φωκίδας.

Γίνονται αναφορές :

- στις πληθυσμιακές μεταβολές (συνολική εξέλιξη, ποσοστιαία διάρθρωση ηλικιών, κατανομή, μετανάστευση κ.λ.π.).
- στην κατανομή της έκτασης και του πληθυσμού κατά υψομετρικές ζώνες.
- στην κατανομή της έκτασης κατά βασικές κατηγορίες χρήσεων γης
- στα οικονομικά χαρακτηριστικά (ενεργός πληθυσμός, σύνθεση Α.Ε.Π., ύψος δημοσίων και ιδιωτικών καταθέσεων και επενδύσεων, κοινωνική ευμάρεια κ.λ.π.

Στα παραπάνω γίνεται προσπάθεια προσέγγισης με στόχο να αναδείξουμε και να καταδείξουμε τις σημερινές αναπτυξιακές δυνατότητες της Φωκίδας.

Δεν αποτελεί άλλωστε μυστικό, ότι σήμερα υπάρχει ένταση σε μια προσπάθεια για το ταχύτερο και αποτελεσματικότερο ξεπέρασμα των αιτιών της υποανάπτυξης της Φωκίδας. Αυτό γίνεται πρώτα απ' όλα με τη βελτίωση των θεμελειωδών επιλογών και προσανατολισμών. Δηλαδή την χάραξη νέων δρόμων και σχεδιασμό.

Πιο συγκεκριμένα:

- ΠΡΩΤΟ στόχο αποτελεί η βελτίωση της θέσης της Φωκίδας, στο γενικότερο αναπτυξιακό σύστημα της χώρας, με ενεργοποίηση του οδικού άξονα Βορρά-Νότου (Θεσ/νίκη - Πάτρα) μέσω Γραβιάς, αντί του άξονα που οδηγεί στην Πρωτεύουσα.

- ΔΕΥΤΕΡΟ στόχο αποτελεί η αξιοποίηση του άξονα αυτού κατά μήκος του, ως δυναμικού αναπτυξιακού φορέα και βάση ενός ορθολογικότερου σχεδιασμού.

- ΤΡΙΤΟ στόχο αποτελεί η επιστημονική και ορθολογική επιλογή, ιεράρχηση και εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του Νομού, και

- ΤΕΤΑΡΤΟ η συγκεκριμένη διάταξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων του Πρωτογενούς, του Δευτερογενούς και του Τριτογενούς τομέα της παραγωγής. Οι επιμέρους αυτοί στόχοι συγκλίνουν αντικειμενικά προς μια κατεύθυνση. Στον επιδιωκόμενο στόχο που προσεγγίζεται με :

- * Ελαχιστοποίηση των δημογραφικών προβλημάτων,
- * Γνώση των δυνατοτήτων που υπάρχουν
- * Κίνητρα επενδύσεων
- * Αξιοποίηση του ντόπιου εργατικού δυναμικού.
- * Έρευνα, μελέτες και σχεδιασμός πριν από την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων.
- * Πρωτοβουλίες και υπευθυνότητες για ίδρυση και λειτουργία δραστηριοτήτων στο νομό σε ντόπιο επιστημονικό προσωπικό.

1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ, ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΣΤΟ Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ

Ο νομός Φωκίδας, αποτελεί ακόμη και σήμερα μια από τις πιο καθυστερημένες και αφαιμασσόμενες περιοχές της Ελλάδας. Οι αιτίες πολλές και ποικίλες, ενώ άλλες έχουν τις ρίζες τους βαθιά και μοιάζουν σχεδόν ανεξιχνίαστες. Γεγονός αναμφισβήτητο είναι ότι η αρνητική αυτή ανάπτυξη είναι εμφανής και τα αποτελέσματα τραγικά για τον τόπο. Και δεν είναι μόνο η έλλειψη μέριμνας και ενδιαφέροντος από την κεντρικά σχεδιασμένη άσκηση πολιτικής. Είναι και οι εγγενής αδυναμίες που παρουσιάζονται από την έλλειψη δυναμικού πλέον, την παντελή σχεδόν έλλειψη υποδομής και έργων, και φυσικά οι δύο σημαντικές δεσμεύσεις "τροχοπέδες" που κρατούν το νομό σε υποανάπτυξη.

Πρόκειται για το ΔΕΛΦΙΚΟ ΤΟΠΙΟ (Ζ.Ο.Ε Δελφών) και τη λίμνη του ΜΟΡΝΟΥ (Ζ.Ο.Ε Μόρνου). Πρόκειται για καθεστώτα που αντικειμενικά λειπυργούν απαγορευτικά στις όποιες πρωτοβουλίες θα ήθελαν να ευδοκιμήσουν και λόγω δεσμεύσεων και λόγω απαγορευτικού κόστους των όποιων επενδύσεων. Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμη και το μοναδικό επώνυμο προϊόν της περιοχής, η ελιά, με νομικές ρυθμίσεις κινδυνεύει να χάσει τα προνόμια της επωνυμίας της που στο παρελθόν υπήρξε αναγνωρισμένη διεθνώς. Εικόνα παρακμής και εγκατάλειψης προσφέρει σήμερα αυτός ο άλλοτε ζωντανός "τόπος ελιάς" που με τη μοναδικότητά του ακτινοβολούσε σαν πηγή ομορφίας διευρύνοντας την παγκοσμίου φήμης, λόγω Δελφών, θεική ομορφιά του τόπου αυτού.

Παρ' όλου που εφαρμόστηκαν χωρίς πολλούς δισταγμούς τα μέτρα της Ζ.Ο.Ε δεν δόθηκαν σαν αντιστάθμισμα, τα κατάλληλα κίνητρα για την αναζωογόνηση της περιοχής. Ενώ, για παράδειγμα, απαγορεύτηκε η οποιαδήποτε επέμβαση στον ελαιώνα, δεν δημιουργήθηκαν εκείνες οι προϋποθέσεις για την πιο πετυχημένη και κερδοφόρα εκμετάλλευσή του. Η άρδευσή του π.χ. που αποτελούσε ένα πρώτο μέτρο-αντιστάθμισμα καθυστερεί με συνέπειες χαμηλής παραγωγικότητας αλλά ακόμη και εγκατάληψης όπως προαναφέρθηκε.

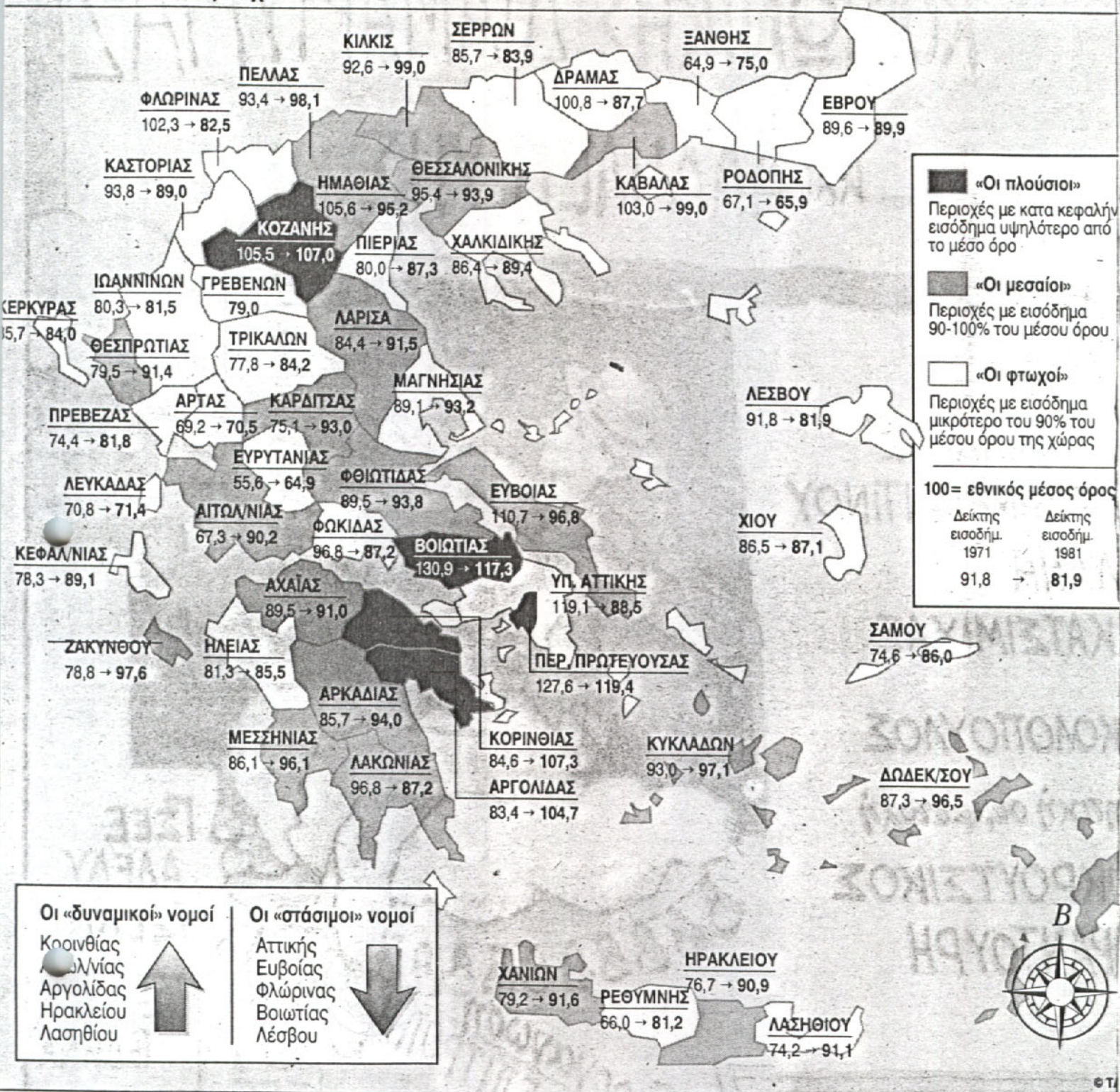
Και δεν είναι βέβαια μόνο ο τομέας της ελιάς που έμεινε अपαρχαιομένος με τα σημάδια της εγκατάληψης. Δεν βρέθηκε "μέση οδός" σαν αντιστάθμισμα της εφαρμογής της Ζ.Ο.Ε για να γίνουν επενδύσεις στο νομό. Υπήρξε άρνηση σε όλα που κατέληξε, όπως ήταν φυσικό άλλωστε, σε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Οι περιορισμοί είναι τόσο σημαντικοί που δεν μπορεί να γίνει λόγος για ανάπτυξη ελεύθερων οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή, παρά μόνο μέσα σε πλαίσια που θα ενθαρρύνουν όμως και δεν θα διώχνουν τον επενδυτή.

Επίσης στο οροπέδιο του Μόρνου, οι κατοικοί του γίνονται μερά με τη μέρα μάρτυρες της ερήμωσης της περιοχής τους, της εγκατάληψης της γης τους χωρίς να αναφαίνεται ελπίδα σωτηρίας και δημιουργίας ξανά ζωής στον τόπο τους. Το ενδιαφέρον αυτό οροπέδιο με τους τεράστιους όγκους νερού προσφέρει τις υπηρεσίες του μακριά από την περιοχή και σαν αποτέλεσμα γεύεται τις θλιβερές συνέπειες που προαναφέρθηκαν. Αυτό αποτελεί άλλωστε και ένα ιδιάζων χαρακτηριστικό όλου του νομού. Ο φυσικοί πόροι και οι πλουτοπαραγωγικές πηγές του αντί να προσφέρουν ευημερία και ανάπτυξη στον ίδιο τον τόπο, προσφέρονται για εκμετάλλευση μακριά αφήνοντας τα κέρδη σε άλλους...

Η βιομηχανία τουρισμού με το διαμορφωμένο πρόγραμμα για ολιγόωρη παραμονή στους Δελφούς, κατάφερε από τη μιά να μειώσει το κύρος της μοναδικότητας των Δελφών και από την άλλη την αδυναμία δημιουργίας ενός κύκλου εξοικονόμησης πόρων από τις χιλιάδες καθημερινές παρουσίες των έκθαμβων τουριστών. Η έλλειψη αξιοποίησης και προβολής άλλων τουριστικών πόλων έλξης δημιούργησε την αρνητική αυτή εικόνα της μικρής ή και καθόλου παραμονής στο νομό.

Στο χαρακτηριστικό χάρτη (σχήμα 1) "πλουσίων και φτωχών νομών", που ακολουθεί φαίνεται το προφίλ κάθε νομού της χώρας βάσει του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Ο νομός Φωκίδας δεν βρίσκεται βέβαια μέσα στους 5 TOP ... της φτώχειας, αλλά ανήκει στους 8 νομούς που παρουσιάζουν υστέρηση. Ο νομός Φωκίδας μαζί με τους Βοιωτίας, Ευβοίας και Λέσβου παρουσίασε υστέρηση που προήλθε από μείωση του εισοδήματος.

Οι πλούσιοι και οι φτωχοί

Σχήμα 1 : Κατά κεφαλή εισόδημα ανά νομό

Παρακάτω στο σχήμα 2 φαίνεται χαρακτηριστικά το εισόδημα κατά κατηγορίες που δηλώθηκε σε διάφορους νομούς της χώρας (συμπεριλαμβανομένου και της Φωκίδας) το έτος 1993

ΝΟΜΟΣ	ΣΥΝ. ΕΠΑΓΓ. ΟΜΑΔΩΝ		ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΕΣ		ΕΜΠ., ΒΙΟΜ., ΒΙΟΤ., ΕΠ.		ΓΕΩΡΓ., ΚΤΗΝΟΤΡ.	
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
ΕΛΛΑΣ	3.096.390	6.473.248	281.443	286.826	687.110	1.124.123	108.721	99.082
Αχαΐας	79.155	164.364	7.560	7.446	17.364	27.991	1.770	1.315
Βοιωτίας	30.510	61.747	1.951	1.966	6.725	10.315	3.736	3.814
Έβρου	29.976	55.408	2.059	1.746	7.685	10.476	2.755	2.259
Ευβοίας	52.678	107.177	3.386	3.153	12.461	17.554	1.867	1.736
Κοζάνης	40.742	84.258	2.484	1.798	9.029	11.300	1.317	971
Ξάνθης	19.237	35.831	1.323	1.032	4.132	5.839	1.463	1.062
Ροδόπης	17.927	31.220	1.221	864	4.139	5.636	2.539	1.761
Φωκίδος	7.382	13.863	455	411	1.821	2.338	195	147
Χαλκιδικής	20.163	32.516	1.397	1.174	7.138	8.418	1.727	1.588

ΝΟΜΟΣ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ		ΕΛΕΥΘ. ΕΠΑΓΓ/ΤΙΕΣ		ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
ΕΛΛΑΣ	1.333.617	3.328.604	116.340	404.515	569.159	1.230.095
Αχαΐας	35.949	88.719	2.856	9.240	13.656	29.650
Βοιωτίας	13.835	37.213	584	1.989	3.679	6.447
Έβρου	13.165	31.605	751	2.833	3.561	6.486
Ευβοίας	24.620	61.393	1.187	4.178	9.157	19.161
Κοζάνης	22.095	58.079	1.023	3.383	4.794	872
Ξάνθης	9.695	22.176	492	1.695	2.132	4.024
Ροδόπης	7.413	17.218	464	1.666	2.151	4.073
Φωκίδος	3.317	7.889	177	554	1.417	2.523
Χαλκιδικής	7.469	16.939	399	1.120	2.033	3.274

Σχήμα 2 : Εισόδημα το 1993

2. ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

2.1. Γενική αναφορά στη θέση και στο ρόλο του νομού

Ο νομός Φωκίδας αποτελεί το 13.5 % της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος και έχει έκταση περίπου 2.122 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Συνορεύει με τους νομούς Βοιωτίας ανατολικά, Αιτωλοκαρνανίας δυτικά, βόρεια συνορεύει με το νομό Φθιώτιδος, στον οποίο υπαγόταν διοικητικά, ενώ ορεινοί όγκοι την αποβόβουν από την Ευριτανία. Το έδαφος της περιοχής είναι βασικά ορεινό και άγονο. Οι σημαντικότερες οροσειρές της Γκιώνας, του Παρνασσού, των Βαρδουσιών και της Οίτης καλύπτουν περίπου το 78% του εδάφους. Οι πεδινές περιοχές είναι λίγες με σημαντικότερες την πεδιάδα του Μόρνου, το υψίπεδο της Δεσφίνας, τον ελαιώνα της Αμφισσας (Κρυσαίο πεδίο). Μόνο το 17% της συνολικής έκτασης (300.000 στρέμματα) είναι γεωργικά εκμεταλλεύσιμο. Απ' αυτά μόνο τα 110.000 στρέμματα είναι δυνατόν να στηρίξουν βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις εντατικής μορφής. Αυτά περιλαμβάνουν κυρίως:

- Τον άνω ρού του Βοιωτικού Κηφισσού 55.000 στρέμματα
- Τον ελαιώνα της Αμφισσας - Ιτέας 33.000 στρέμματα
- Την περιοχή Δ. Μόρνου 22.000 στρέμματα

Το υπέδαφος της περιοχής παρουσιάζει έντονο συγκριτικά πλεονέκτημα την παραγωγή βωξίτη, αλουμινίου. Διαθέτει ένα πολύ σημαντικό ποσοστό, γύρω στο 90% των συνολικών αποθεμάτων της χώρας. Επίσης οι υδάτινοι πόροι είναι εξαιρετικά αξιόλογοι και υπολογίσιμοι σε κλίμακα χώρας.

Εξαιτίας της ορεινής άρθρωσης έχουν διαμορφωθεί αρκετοί ορεινοί οικισμοί, αλλά με λίγους κατοίκους. Επίσης υπάρχουν πεδινοί και παραθαλάσσιοι οικισμοί με μεγαλύτερη ανάπτυξη και με έντονη τουριστική κίνηση. (Δελφοί, Ιτέα, Γαλαξείδι).

Η απουσία έργων υποδομής, η σταδιακή εγκατάλειψη της υπαίθρου και η εξολοκλήρου έλλειψη βιοτεχνικής και βιομηχανικής ανάπτυξης είχε σαν αποτέλεσμα να δίνει ο νομός ακόμη και σήμερα την εικόνα ενός εγκαταλελημένου και αποκομμένου από την ανάπτυξη νομού. Η μετανάστευση των κατοίκων σε εξωτερικό αλλά και σε εσωτερικό κατά τις δεκαετίες 60', 70', οδήγησε την Φωκίδα σε πρωτοφανή πληθυσμιακή σταθερότητα σε σύγκριση με άλλους νομούς.

Το θλιβερό πληθυσμιακό προφίλ του νομού είναι :

ΕΤΗ	ΣΥΝ. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΕΝΕΡ. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1961	47.842	25.171	52.6 %
1971	41.361	16.536	40 %
1981	44.222	17.060	38.6 %
1991	44.000		

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός παρουσιάζει συνεχή μείωση σύμφωνα με τις απογραφές των 61, 71, 81. Η μείωση αυτή συνεχίζεται μέχρι και το 1991.

Ο νομός Φωκίδας με πρωτεύουσα την Αμφισσα χωρίζεται σε δύο επαρχίες :

- Τη Δωρίδα (15.138) στα δυτικά, με πρωτεύουσα το Λιδωρίκι και σημαντικούς οικισμούς την Αμυδαλιά, την Αρτοτίνα και το Ευάλιο .
- Την Παρνασσίδα (29.080) στα ανατολικά, με πρωτεύουσα την Αμφισσα , την Δεσφίνα το Γαλαξειδί, την Ιτέα , την Αγία Ευθυμία, τα Καστέλλια , το πολύδροσο , το Προσήλιο και το Χρισσό.

Ιδιαίτερη βέβαια σήμερα κατέχει ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών, που όπως και στους αρχαίους χρόνους συγκεντρώνει πλήθος επισκεπτών.

Συνολικά υπάρχουν πέντε δήμοι (Αμφισσας, Ιτέας, Δελφών, Γαλαξειδίου και Λιδωρικίου) και 86 κοινότητες.

Οι τομείς στους οποίους προσανατολίστηκε μέχρι σήμερα η Φωκίδα χωρίς βέβαια μακροπρόθεσμο προγραμματισμό και συνεργασία τοπικών και κρατικών φορέων και χωρίς ουσιαστική συμμετοχή σε αναπτυξιακά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το νομό είναι :

- Γεωργία και μεταποίηση ελιάς
- Κτηνοτροφία
- Τουρισμός
- Εκμετάλλευση κοιτασμάτων βωξίτη

Η κατανομή των τομέων είναι :

α. Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής : 7.000 ή το 41 % του ενεργού πληθυσμού που από το 1961 μειώνεται σταθερά.

β. Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής : 4.209 ή το 24.7 % του ενεργού πληθυσμού που από το 1961 παρουσιάζει πολλές διακυμάνσεις.

γ. Τριτογενής Τομέας Παραγωγής : 5.307 ή το 31.1 % του ενεργού πληθυσμού που από το 1961 αυξάνεται σταθερά.

δ. Ανεργοί : το 3.2 % του ενεργού πληθυσμού που αυξάνεται σταθερά τα δύο τελευταία έτη.

2.1.α Γεωφυσικά χαρακτηριστικά

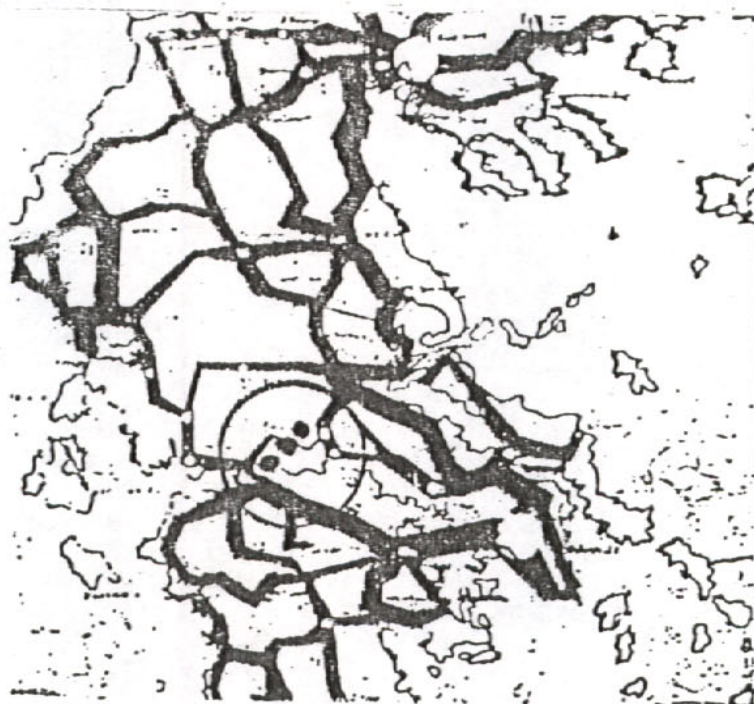
Όπως φαίνεται από το σχήμα 3 ο νομός Φωκίδας κατέχει δεσπούζουσα θέση στον Εθνικό χώρο, γεγονός που επισφραγίσθηκε ιστορικά με το "Χανι της Γραβιάς" σαν δευτερεύουσες θερμοπύλες του '21 στην επικοινωνία Βορρά - Νότου, της συντομότερης προς Πελοπόννησο μεταξύ των ορεινών όγκων, Οίτης , Γκιώνας, Παρνασσού. Το πέρασμα τους αυτό όπως και όλη η Φωκίδα βρίσκεται πάνω στην άρθρωση της ραχοκοκκαλιάς της Πίνδου πριν στραφεί προς νότο-πελοπόννησο και νοτιοανατολικά προς Ελικώνα και Κιθαιρώνα.

Οι μύθοι και οι θρύλοι των βουνών της, ταύτησαν από την Ομηρική εποχή έως την νεώτερη ιστορία την γεωγραφική με την ιστορική ορολογία του χώρου αυτού.

Παρ' όλες αυτές τις θεμελειώδεις γεωφυσικές επιταγές και ιστορικές υποθήκες , όπως φαίνεται από το σχήμα 4, το υφιστάμενο οδικό δίκτυο έχει υποτιμήσει τα πλεονεκτήματα του

Σχήμα 3

Σχήμα 4

άξονα Λαμία - Γραβιά, Αμφισσα - Ιτέα στην επικοινωνία Βορρά - Νότου. Παρά το εμφανές κυκλοφοριακό φορτίο και την ταχύτερη επικοινωνία, προτιμάται ακόμη η μέσω Αθηνών - Κορίνθου σύνδεση με Πάτρα κατά 235 χιλιόμετρα επιπλέον, από έλλειψη των κατάλληλων παμέτρων που θα έκριναν αποφασιστικά τις ορθολογικές προτιμήσεις.

2.1.β Ιστορικά χαρακτηριστικά

Η Φωκίδα, που στην αρχαιότητα είχε πολύ ευρύτερα όρια και έφτανε ως τον Εβοϊκό κόλπο έχει μακράιωνη ιστορία. Στον Πausανία αναφέρεται ως πατρίδα των Οζολών Λοκρών.

Η Αμφισσα, αρχαιότατη πόλη των Εσπερίων ή Οζωλών Λοκρών, ήταν κτισμένη στη θέση που βρίσκεται σήμερα, στους πρόποδες του όρους Ελατος, κάτω απ' τον όγκο του ιστορικού θρυλικού Κάστρου των Σαλώνων. Η μυθική Αμφισσα, ερωμένη του Απόλλωνα, ήταν κόρη του Μάκαρος και εγγονή του Αιόλου. Κατά τον Αριστοτέλη "Αμφισσα ονομάσθη διά το όρεσιν περιέχεσθαι". Η ερμηνεία αυτή πρέπει να θεωρηθεί σωστή, γιατί η πόλη περιβάλλεται από πλήθος βουνών και λόφων μεταξύ Γκιώνας και Παρνασσού.

Η Φωκίδα κατοικείτο από τους πανάρχαιους χρόνους, όπως φανερώνουν τα λείψανα των κυκλώπειων τειχών της. Ο Πausανίας κατονομάζει δύο τάφους: της ηρώιδος Αμφίσσης και του Ανδαιμόνος, που ήταν γιός βασιλιά των Αιτωλών και ήρωα του Τρωϊκού Πολέμου θάνατος. Ένα μέρος των κατοίκων της μετανάστευσαν, άγνωστο πότε, στην Κάτω Ιταλία και ίδρυσαν την αποικία Λοκροί Επιζεφύριοι. Ανασκαφικά ευρήματα αποκαλύπτουν πως η οι Φωκείς από το τέλος του 8ου αι. π.χ διατηρούσαν εμπορικές σχέσεις με την Κόρινθο και τις πόλεις της ΒΔ Πελοποννήσου. Κατά τον 7ο αι. η Αμφισσα οργανώνεται ως πόλη - κράτος με ανάπτυξη στις τέχνες και το εμπόριο, ακμή που διαρκεί επί τρείς τουλάχιστον αιώνες.

Στην διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου (431 - 404 π.χ) οι Φωκείς τάσσονται με το μέρος των Σπαρτιατών, εναντίων των Αθηναίων.

Ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος, το 338 π.χ, καλεσμένος από τους Αμφικτιόνες κατά τον γ' Ιερό πόλεμο, κατέστρεψε την αρχαία ακρόπολη και κατέσκαψε εκ θεμελίων την Αμφισσα για να τιμωρήσει τους Αμφισσεείς, επειδή καλλιέργησαν κτήματα του Κρυσσαίου Πεδίου που ανήκαν στη δικαιοδοσία του Αμφικτιονικού Συνεδρίου.

Η Αμφισσα οικοδομήθηκε εκ νέου για ν' αποτελέσει μέλος της πανίσχυρης Αιτωλικής Συμπολιτείας και (μαζί με Ναύπακτο) μία από τις σπουδέστερες πόλεις της.

Στις αρχές του β' π.χ. αι. η Αμφισσα βρισκόταν στη μέγιστη ακμή της. Σύμφωνα με το δόγμα της Ρωμαϊκής Συγκλήτου αποτέλεσε πόλη - κράτος και πρωτεύουσα των Εσπερινών (ή Οζωλών) Λοκρών. Είχε Βουλή, Εκκλησία του Δήμου και έκοψε δικά της νομίσματα.

Όταν ο Οκτάβιος Αύγουστος, σε ανάμνηση της νίκης του στο Ακτιο, ίδρυσε τη Νικόπολη το 27 π.χ., πολλοί Αιτωλοί δεν υπάκουσαν στην διαταγή του να εποικίσουν στη νέα πόλη, παρά προτίμησαν να μετοικήσουν στην Αμφισσα, όπως τους υπαγόρευαν

αρχαιότατοι συγγενικοί δεσμοί. Τότε η Αμφισσα γίνεται πολυάνθρωπη και μια από τις πλέον ακμάζουσες πόλεις της Ελλάδος των αυτοκρατορικών ρωμαϊκών χρόνων, ακμή που κράτησε δύο τουλάχιστον αιώνες.

Ακολουθεί η περίοδος της βυζαντινής χιλιετίας. Το μόνο ιστορικό τεκμήριο που διαθέτουμε για την ιστορία της Φωκίδας είναι το "Χρονικό του Γαλαξειδίου", γραμμένου από τον ιερομόναχο Ευθύμιο, που βρήκε, αποκατέστησε και δημοσίευσε ο Κωνσταντίνος Σάβας. Κατά το Χρονικό η πόλη ερημώθηκε από τις ορδές των Βουλγάρων του Σαμουήλ, στα τέλη του 10 ου αιώνα. Αργότερα η Αμφισσα εποίκιστηκε από Δαλματούς του Σάλωνα, που της έδωσαν το όνομα Σάλωνα, σε ανάμνηση της δικής τους πατρίδας. Τότε επέστρεψαν κι εγκαταστάθηκαν όσοι κάτοικοι είχαν γλυτώσει από τη σφαγή των Βουλγάρων.

Στο μεσαίωνα οι Φράγκοι ίδρυσαν την Βαρωνία ή Αυθεντία των Σαλώνων με τη δυναστεία των Στρομονκούρ, που κράτησε σχεδόν 100 χρόνια. Υστερα ήρθαν οι Καταλάνοι. Τα ταραγμένα εκείνα χρόνια κυβερνούσαν την πόλη για λογαριασμό της χήρας του τελευταίου Καταλανού κόμη Ελένης Κατακουζηνής, ένας Φράγκος ιερέας, Στράτος τ' όνομα, τυραννικός και φιλοχρήματος. Κάποτε έρπαξε την ωραιότατη ανεψιά του Επισκόπου Σεραφείμ, τη φυλάκισε στο κάστρο και τη σκότωσε. Η παράδοση λέει πως το κάστρο ονομάστηκε "Κάστρο της Ωργιάς", για να τιμηθεί η όμορφη και αδικοχαμένη Αρετή.

Ο Σεραφείμ κάλεσε σε βοήθεια τους Τούρκους, που κατέβαλαν την πόλη να την κρατήσουν σκλαβωμένη 460 ολόκληρα χρόνια.

Το σπουδαιότερο ιστορικό γεγονός της περιοχής κατά τους νεώτερους χρόνους είναι η αποφασιστική συμβολή της στην επανάσταση του '21. Εδώ στα Σάλωνα, δόθηκε στις 25 Μαρτίου το σύνθημα του ξεσηκωμού στη Ρούμελη. Εδώ ο Διάκος, ο Πανουργιάς, ο Γιαγζής, ο Δυοβουνιώτης, με το φλογερό Δεσπότη Σαλώνων Ησαΐα ζώστηκαν τ' άρματα και χτύπησαν.

Στις 27 του Μάρτη τα παλληκάρια του Πανουργιά, του Μανίκα και του Τράκα κατέλαβαν την πόλη, και στις 10 του Απρίλη, ανήμερα του Πάσχα, αλώθηκε το Κάστρο των Σαλώνων, το πρώτο κάστρο που έπεφτε σε χέρια ελληνικά. Οι 600 έγγλειστοι Τούρκοι εξοντώθηκαν και με τα όπλα τους οπλίστηκαν τα παλληκάρια του Πανουργιά, για να κρατήσουν ένα χρόνο λεύτερη τη Ρούμελη, αναχαιτίζοντας τις ορδές Τούρκων απ' το Βορρά.

Υπάρχουν πολλά ευρήματα τα οποία τεκμηριώνουν ιστορικά την παρουσία πληθυσμών στη δύσβατη αυτή περιοχή από την Νεολιθική περίοδο. Σημαντικά ευρήματα έχουν βρεθεί στις θέσεις Κίρρα, Ξηροπήγαδο, Πέντε Όρια, Γαλαξειδί και Αντίκυρα, που ανάγονται στην Πρωτοελλαδική, Μεσοελλαδική και Μυκηναϊκή περίοδο (3000-1100 π.χ). Λέγεται ότι η Δωρίδα κρατά ακόμη και σήμερα το όνομά της από την κάθοδο των Δωριαίων, οι οποίοι και την κατοίκησαν. Η ιστορία της επαρχίας στην αρχαιότητα παρακολουθούσε τους ρυθμούς της ευρύτερης ιστορίας της Ελλάδας. Κατά την Ελληνιστική περίοδο σημαντικό κέντρο ήταν η Καλλίπολη (Κάλλιο) σήμερα σκεπασμένο από τα νερά της λίμνης του Μόρνου.

Εκείνο όμως που σημάδεψε ιστορικά, ανεξύτητα τη Φωκίδα ήταν το πανίσχυρο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό κέντρο της αρχαιότητας το Μαντείο των Δελφών - των Αμφιοκτιονιών. Η επιλογή της θέσης του δεν οφείλεται μόνο στην κεντροβαρική διάταξη στην αρχαία τότε κοινωνία αλλά πολύ περισσότερο στο εξαιρετο και Επιβλητικό συνάμα τοπίο (σχήμα 5). Οι Δελφοί διατηρούν και σήμερα την δεσπόμενη θέση ισχύος έναντι των αμφιθεατρικά διατεταγμένων

Σχήμα 5

ιστορικών κέντρων στο τουριστικό δακτύλιο της χώρας: Αθήνα, Κόρινθος, Επίδαυρος, Μυκήνες, Ολυμπία. Αναδείχθηκε σε Διεθνές πολιτιστικό κέντρο διευρύνοντας τη σημασία της παγκόσμιας ακτινοβολίας του στον πολιτισμένο κόσμο (σχήμα 5).

Η Φωκίδα ωστόσο, δεν έχει να επιδείξει μόνο τους Δελφούς. Γίνεται αναφορά σε περισσότερα από 100 αξιόλογα ιστορικά μνημεία, χωρίς η σκαπάνη του αρχαιολόγου να έχει πει ακόμη την τελευταία λέξη, ενώ παράλληλα επισημαίνονται 26 παραδοσιακοί οικισμοί και ορισμένοι από αυτούς έχουν θεσμική κατοχύρωση (Π.Δγμα). Όλη αυτή η προγονική κληρονομιά παραμένει σχεδόν αναξιοποίητη στο περιθώριο, γιατί το επενδυτικό κεφάλαιο συγκεντρώνεται μονωπολιακά στους Δελφούς που ήδη ασφυκτιούν. Δρακόντεια προστατευτικά μέτρα του ΥΧΟΠ αποσόβησαν προς το παρόν κινδύνους οικοπεδοποίησης του ελαιώνα της Αμφισσας, του πολιτισμότερου στοιχείου στο Δελφικό τοπίο, αλλά και της σημαντικότερης εστίας πρωτογενούς τομέα της βρώσιμης ελιάς Αμφισσας.

Η Αμφισσα αποτελεί σήμερα κοινωνία 10.000 κατοίκων. Είναι η πρωτεύουσα του νομού όπου εδρεύουν όλες οι δημόσιες υπηρεσίες.

Διαθέτει σύγχρονο Κρατικό Νοσοκομείο, Πρωτοδικείο, Φυλακές, Στρατολογικό Γραφείο, Πνευματικό κέντρο, Δημοτική Βιβλιοθήκη 40.000 τόμων, Δημοτική Φιλαρμονική, Στέκι Νεολαίας, Πολιτιστικούς και Αθλητικούς Συλλόγους.

Έχει παραδοσιακές βιοτεχνίες: Βυρσοδεψεία στη συνοικία Χάρμαινα, που τα ιδιόρρυθμά της κτίρια χρονολογούνται από τον καιρό της πρώτης Τουρκοκρατίας. Οι βυρσοδέψες κατεργάζονται εκεί τα δέρματα μ' έναν τρόπο που αξίζει να παρακολουθήσει κανείς σ' όλες τις φάσεις.

Υπάρχουν ακόμη τα κουδουνάδικα, όπου οι κουδουνάδες-επάγγελμα που τείνει να εκλείψει- με τα ρυθμικά μουσικά χτυπήματα δίνουν το σχήμα στα λογής κουδούνια που έχουν προστάξει οι τσελιγκάδες.

Μνημεία αξιόλογα που μπορεί να δει ο επισκέπτης είναι: Ο Μητροπολιτικός Ναός της Ευαγγελίστριας, στο κέντρο της πόλης, όπου το τοιχογραφικό έργο του ονομαστού ζωγράφου και αγιογράφου Σπύρου Παπαλουκά αποτελεί συνέχιση του αυστηρού ύφους της βυζαντινής παράδοσης και είναι το μοναδικό έργο θρησκευτικής τέχνης των τελευταίων χρόνων.

Το κάστρο των Σαλώνων (της Ωργιάς) με λείψανα τριών ρυθμών οικοδομικής: ελληνικού, ρωμαϊκού και βυζαντινού. Σώζονται ο ελληνικός περίβολος, η εσωτερική πύλη, ο βυζαντινός Πύργος της Βασιλίσης και η Φράγκικη εκκλησία.

Σε απόσταση 3 χιλιομέτρων από την πόλη βρίσκεται ο βυζαντινός Ναός του Σωτήρος, χτισμένος σε βραχώδη και απότομη πλαγιά. Αποτελεί σπουδαίο και άριστα διατηρημένο βυζαντινό μνημείο του 11ου ή 12ου αιώνα. Ο κυρίως ναός είναι σταυροειδής με τρούλλο.

Η Λυκότρυπα, τάφος μυκηναϊκής εποχής, λαξευμένος σε φυσικό κωνοειδή βράχο, στη βάση του βουνού Κόφινας.

Ρωμαϊκά και χριστιανικά ψηφιδωτά που συνεχώς αποκαλύπτονται και αποκαθίστανται. Σημαντικό θεωρείται το Βαπτιστήριο του 3ου και 4ου αι. μ.χ. παραπλεύρως του ναού της Μητροπόλεως. Ακόμη ρωμαϊκό κτίσμα με ψηφιδωτό δάπεδο, που σώζεται ακέραιο.

Βρύσες λουτρά κ.α κτίσματα τουρκοκρατίας.

Παλαιά αρχοντικά χτισμένα στη μετεπαναστατική περίοδο, διακοσμημένα με αξιόλογες τοιχογραφίες λαϊκών ζωγράφων της εποχής.

Τέλος ιδιωτική συλλογή αρχαίων και νέων νομισμάτων και το λαογραφικό Μουσείο της "Εταιρείας Φωκικών Μελετών".

Η Φωκίδα ήταν το κέντρο του ενδιαφέροντος για όλους τους ξένους περιηγητές που πέρασαν από την Ελλάδα στους 17ο και 18ο αιώνες, όχι μόνο για τη λαμπρότητα που ελκύουν οι αρχαιολογικοί χώροι των Δελφών αλλά και για τη μαγεία που εκπέμπει το διαρκούς εναλλαγής τοπίο των ορεινών όγκων του Παρνασσού και της Γκιώνας σε συνδυασμό με τη θάλασσα του Γαλαξειδίου και της Κίρρας.

2.1.γ Φυσικοί πόροι-δυναμικό τους και εκμετάλλευση-υδάτινοι πόροι, δάση, ελιά

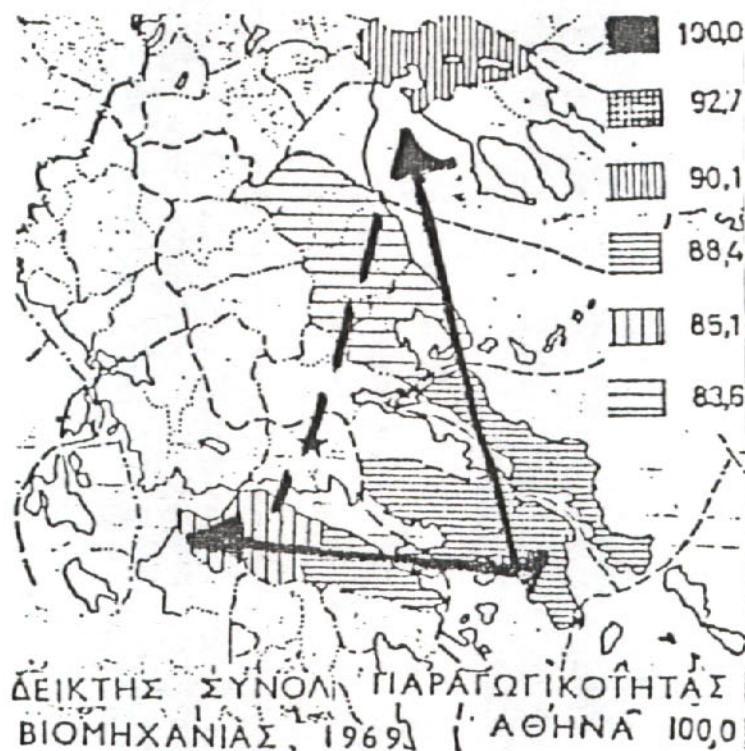
Ο νομός ακόμη δεν μπορεί να πει κανείς, ότι έχει ερευνηθεί πλήρως. Εκτός των αποθεμάτων της λίμνης του Μόρνου, σοβαρές ενδείξεις πείθουν για μεγάλα αποθέματα υπόγειων νερών, ειδικά στην περιοχή της Παρνασσίδας. Και δοκιμαστικές γεωτρήσεις έχουν εντοπίσει φλέβες νερού, ενώ νερά απορρέουν από το υπέδαφος (περιοχή Ιτέας) ή αναβλύζουν από τον πυθμένα ορμίσκων. Χωρίς να έχει γίνει κανένας προγραμματισμός στον τομέα αυτό χάνονται πολύτιμοι όγκοι νερού, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν λύνοντας πολλά προβλήματα στο νομό.

Η εκμετάλλευση των υδάτινων αποθεμάτων του Μόρνου ήταν το ελάχιστο αντιορθολογική. Χωρίς να γίνουν σεβαστές οι τοπικές ανάγκες σε πόσιμο νερό και σε αρδευτικά έργα, φυγαδεύτηκαν οι πολύτιμοι υδάτινοι πόροι της περιοχής στο λεκανοπέδιο της Αττικής για ύδρευση και όχι μόνο. Παρά το γεγονός ότι θυσιάστηκε σημαντική καλλιεργήσιμη έκταση - το 23 % της συνολικής - αλλοτριώθηκε η παραλίμνια καλλιέργεια, μειώθηκε ο πληθυσμός κατά 30-57 % και δεσμεύτηκε η περιοχή σε ακτίνα 10 χιλιομέτρων από τα όρια της λίμνης από παραγωγικές δραστηριότητες, δεν δόθηκαν τα κατάλληλα ανταλλάγματα για να παραμείνει η περιοχή ενεργή με κύριο στόχο τον τομέα του λέγεται "ανθρώπος".

Τα δάση είναι εντοπισμένα όλα στο μεγαλύτερο (70%) ποσοστό στην Β.Δ. Δωρίδα. Είναι προβληματική ωστόσο η προσπελασιμότητά τους, μέσω του κλάδου Λιδωρίκι - Πενταγού - Αρτοτίνα λόγω του Μόρνου.

Περιορίζεται η αναφορά εδώ στο κύριο αγροτικό προϊόν της Φωκίδας, για να υπογραμμισθεί εντονότερα ότι αφορά και τα λοιπά προϊόντα των τεσσάρων εστιών εύφορης γης του νομού Φωκίδας που πάσχουν από έλλειψη νερού και σχετικών αρδευτικών έργων. Η αποδοτικότητα της βρώσιμης ελιάς στον κάμπο της Αμφισσας /μονοκαλλιέργεια/ φθάνει σήμερα στο 40% περίπου των δυνατοτήτων της. Αρδεύονται προς το παρόν 60 χιλιάδες στρέμματα /Ευπαλίου-Γραβιάς/ ανάγκες για 90 χιλιάδες στρέμματα ακόμα, μεταξύ αυτών 30 χιλ. στρ. στον ελαιώνα.

2.1.δ. Η θέση του νομού στο αναπτυξιακό σύστημα της χώρας

Σχήμα 6

Η Φωκίδα - σχήμα 6 και 4 - βρίσκεται εγκλωβισμένη κοντά στη σύγκλιση των δύο κύριων αξόνων Θεσ/νίκη - Αθήνα - Πάτρα του βασικού αναπτυξιακού συστήματος της χώρας. Στα πλαίσια της πολιτικής του συγκεντρωτισμού έχει περιθωριοποιηθεί ο κεντρικός κορμός, επιδεικνύοντας στο έπακρο την ανισόρροπη ανάπτυξη όπως χαρακτηριστικά θα έλεγε κανείς ότι συμβαίνει. Το μόνο "αναπτυξιακό έργο" στη Φωκίδα, αποσκοπούσε στη φυγάδευση των πόρων της με αντάλλαγμα μια παροδική αύξηση του κατα κεφαλήν εισοδήματος αλλά με μια αθεράπευτη δημογραφική κρίση που σύμφωνα με τον πίνακα 1 Α, Β οδηγεί σ' έναν θλιβερό απολογισμό. Συνεπάγεται από τον πίνακα αυτό μιά μείωση 30% ενώ θα μπορούσε έστω και με βάσει ενός χαμηλού ρυθμού μεταβολής (+0.001) -οικονομική κρίση το 1929- να εξελιχθεί σήμερα αντί 44.000 σε 68.900 (+53%).

2.1.ε Συμπεράσματα - Στόχος γενικός

Από την έως τώρα συνοπτική παρουσίαση της υπάρχουσας κατάστασης μπορούν να εξαχθούν οι θεμελιώδεις στρατηγικές επιλογές για την υπέρβαση των αιτιών της υποανάπτυξης και τη ριζική βελτίωση των θεμελιωδών αναγκών του νομού:

- Από τα αναφερόμενα, τονίστηκε ότι παρά την δυναμικότητα των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Φωκίδας, τόσο η αντιορθολογική εκμετάλλευση και αφαίμαξή τους (Δελφών, Μόρνου, ανθρώπινου δυναμικού) όσο και η πολιτική του συγκεντρωτισμού σε συνδυασμό με το καχεκτικό αναπτυξιακό σύστημα, της χώρας, στοίχισαν πολλές δίχως αντάλλαγμα θυσίες και δυσεπίλυτες συμφορές.

- Ήδη στα πλαίσια μιας αισιόδοξης γενικότερης πολιτικής ανάπτυξης της χώρας με ισχυρά μέτρα - κίνητρα, που θα δώσουν ώθηση στον παραγωγικό μηχανισμό, αναπτερόνονται οι ελπίδες ανάκαμψης και για τη Φωκίδα. Σημαντικός θα είναι ο ρόλος που θα παίξουν τα μεγάλα έργα, ο ιδιωτικός τομέας και ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες προκλήσεις.

Η επιτυχία της ωστόσο θα κριθεί στην πράξη, από μιά σταθερή σταδιακή ορθολογικότερη αποκέντρωση επενδύσεων, ισόρροπη αναδιάταξη του αναπτυξιακού συστήματος της χώρας γενικά των παραγωγικών δραστηριοτήτων, με βάρθρο ισχυρό τη βιομηχανία. Η Φωκίδα μπορεί να ενταχθεί σε αναπτυξιακά προγράμματα, δεδομένου ότι μέσα στα μέτρα που προβλέπονται για τη γενικότερη ανάπτυξη της χώρας θα θεσπιστούν κίνητρα για "Ζώνες επείγουσας αναδιάρθρωσης" για τις περιοχές εκείνες που έχουν πληγεί υπέρμετρα από την αποβιομηχανοποίηση των τελευταίων ετών.

- Στρατηγική γι' αυτό επιδίωξη του νομού προτείνεται να είναι η βελτίωση της θέσης του στο αναπτυξιακό σύστημα της χώρας.

- Στην πορεία αναβάθμισης θα πρέπει να γίνει ορθολογικότερη επιλογή, ιεράρχηση και εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών-πόρων. Επίσης ορθολογικότερη ανάπτυξη και διάταξη παραγωγικών δραστηριοτήτων, κυρίως δευτερογενούς και ιδιαίτερα των νευραλγικών ΒΙ.ΠΕ. Αμφισσας και ΒΙ.ΠΑ. Ιτέας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Α. ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΛΗΘΙΣΜΟΥ

Ετος	Εξέλιξη συνολικού πληθυσμού		
	Νομός (1)	Χώρα (2)	Ποσοστό (1)/(2)
1951	51.472	7.632.801	0.67%
1961	47.812	8.388.553	0.57%
1971	41.361	8.768.641	0.47%
1981	44.222	9.740.417	0.45%

Β. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

10 ετία	Μεταβολές Πληθυσμού			
	% 10 ετίας		Η.Ε.Π.Μ %	
	Νομός	Χώρα	Νομός	Χώρα
1951				
1961	-7.11	9.9	-0.73	0.95
1961				
1971	-13.5	4.5	-1.44	0.44
1971				
1981	+6.91	11.0	+0.67	1.06

Πηγές : 1. Απογραφή πληθυσμού Ελλάδος τόμος Ι της Ε.Σ.Υ.Ε για τα χρόνια 1951,1961,1971,1981 πραγματικοί πληθυσμοί κατά νομούς ,επαρχίες , δήμους, κοινότητες και οικισμούς.
2. Μελέτη πληθυσμού Δ/νσης Χωροταξίας -ΥΧΟΠ 1983

3. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΟΧΩΝ

3.1 Δημογραφική και κοινωνική σύγκριση με την περιφέρεια

Ο νομός Φωκίδας εντάσσεται στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος της οποίας ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται σε 537.984 κατοίκους. Στην δεκαετία 1961-1971 ο πληθυσμός της περιφέρειας μειώθηκε κατά 4.1%, ενώ στο σύνολο της χώρας σημειώθηκε αύξηση κατά 4.5%. Η μείωση αυτή του πληθυσμού οφείλεται στο μεταναστευτικό ρεύμα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Ο νομός Ευβοίας ήταν ο μόνος που διατήρησε τον πληθυσμό του λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης της περιοχής Χαλκίδας.

Στην περίοδο 1971-1981 ο πληθυσμός στην περιφέρεια παρουσίασε αύξηση κατά 6.43%. Ο ρυθμός αυτός είναι χαμηλός σε σχέση με την αύξηση του παρατηρήθηκε στην ίδια περίοδο στο σύνολο της χώρας (11.08%). Στην περίοδο αυτή συνεχίστηκε η μείωση του πληθυσμού στην Ευρυτανία αλλά με μικρότερο ρυθμό 4.5%, ενώ στη Φωκίδα η πραγματική αύξηση (πίνακας 1 Α, Β) είναι μικρότερη λόγω της απογραφής των εργαζομένων στο Μόρνο.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ (1985) στο διάστημα 1981-1985 παρουσιάζεται μείωση του φυσικού πληθυσμού στην Ευρυτανία, αύξηση στη Βοιωτία, Φθιώτιδα και Εύβοια και στασιμότητα στη Φωκίδα.

Στην τελευταία δεκαετία το μεγαλύτερο δείκτη αστικοποίησης παρουσιάζει ο Ν. Βοιωτίας με 31.1 % ενώ στους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας δεν υπάρχουν αστικά κέντρα με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας είναι 197.502 άτομα, αντιστοιχεί στο 36.7% του πληθυσμού της περιφέρειας και αντιπροσωπεύει το 5.7% του συνόλου των απασχολούμενων της χώρας. Η κατανομή απασχόλησης κατά τομείς έχει ως εξής:

ΤΟΜΕΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΦΩΚΙΔΑ
Πρωτογενής	29%	38.5%	41%
Δευτερογενής	30%	32.9%	24.7%
Τριτογενής	41%	28.5%	31.1%

Το ποσοστό των ανέργων στη Φωκίδα είναι 3.2 % του ενεργού πληθυσμού, με αυξητικές τάσεις τα τελευταία δύο χρόνια. Στην περιφέρεια, με εξαίρεση την Ευρυτανία το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο.

3.2. Δημογραφικός Στόχος

Εντυπωσιακή εικόνα για τη δημογραφική κρίση στο νομό Φωκίδας δίνουν οι πίνακες 1-5. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από 64.052 κατοίκους το 1940 ο πληθυσμός του νομού, το 1971 μειώθηκε κατά 35.5 % , πάνω δηλαδή από το ένα τρίτο, ενώ στη Δωρίδα κατά 47% περίπου.

Πιο παραστατική εικόνα για το δημογραφικό πρόβλημα του νομού δίνεται από τη γραφική αναπαράσταση του δημογραφικού δένδρου ή αλλιώς της πυραμίδας ηλικιών (σχήμα 7). Φαίνεται χαρακτηριστικά πόσο έχει παραμορφωθεί η πυραμίδα, μετά τα έτη 1929, 1930 - οικονομική κρίση. Από τότε έχασε το δένδρο την φυσιολογική-γεωμετρική του μορφή. Φαίνονται οι κρίσιμες χρονολογίες (βαθύτερες εσοχές) της πληθυσμιακής συρρίκνωσης κατά τον πόλεμο 1940-1944 και κατά την μετανάστευση 1955-1960.

Τα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν στο νομό (επιπτώσεις από το έργο του Μόρνου στη Δωρίδα κ.λ.π.) δεν είναι καθόλου ευνοϊκά για μια δημογραφική σταθερότητα. Αλλά και μόνο αυτή σαν στόχος δεν επαρκεί για τη Φωκίδα. Απώτερη επιδίωξη για το νομό μπορεί να είναι η με κάθε δυνατό τρόπο αποφυγή μετανάστευσης σε άλλα αστικά κέντρα, κυρίως Αθήνα, και να δοθούν κίνητρα παλινόστησης των όψιμα αναγκασθέντων για φυγή. Βέβαια ο βαθμός επιτυχίας τέτοιων στόχων θα εξαρτηθεί από την κλίμακα των άμεσα αναπτυξιακών προγραμμάτων στο νομό σε συνδυασμό και μια ευρύτερη και συνεπή εφαρμογή της πολιτικής αποκέντρωσης.

Υπάρχει ανάγκη "κατάστροφης" ενός "επιχειρησιακού σχεδίου" που θα συμβάλλει στην αναστροφή της περαιτέρω δημογραφικής συρρίκνωσης μέσα από την ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού σε αναπτυξιακή κατεύθυνση.

Η αισιόδοξη πλευρά θέλει την εξέλιξη του πληθυσμού των οικιστικών ενοτήτων για το 2001 σύμφωνα με τον πίνακα 6.

Η στρατηγική δράσης διαρθρώνεται σε δύο κατευθύνσεις:

α. Στην κατεύθυνση της διατήρησης του σημερινού επιπέδου τοπικού εισοδήματος, που προκύπτει από τους υπάρχοντες κλάδους οικονομικής δραστηριοποίησης και το οποίο άμεσα κινδυνεύει εξαιτίας των εξελίξεων στη Διεθνή αγορά. Τα σχετικά μέτρα αφορούν κύρια εκσυγχρονιστικές κινήσεις σε επίπεδο μεθοδολογίας και τεχνολογίας - τεχνογνώσιας.

β. Στην κατεύθυνση ανάπτυξης και ανάδειξης ευκαιριών για οικονομική και κοινωνική δράση σε νέους τομείς. Τα σχετικά μέτρα αφορούν δραστηριότητες δημιουργίας τοπικού αναπτυξιακού δυναμικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΕΣ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1951		1961		1971		1981	
	N.	X.	N.	X.	N.	X.	N.	X.
0-14	26.87	28.59	25.73	26.74	24.34	25.36		23.70
15-44	41.27	47.08	37.03	44.74	34.41	42.52		40.66
45-54	19.97	15.07	23.75	20.32	23.34	21.29		22.92
54 & άνω	11.09	7.46	13.49	8.20	17.90	10.03		12.72
Σύνολα	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Πηγή : Αποτελέσματα απογραφής πληθυσμού - κατοίκων, τόμος ΙΙ Ε.Σ.Υ.Ε. για τα χρόνια 1951, 1961, 1971, 1981.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ - ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ - ΧΩΡΑΣ ΣΕ ΑΣΤΙΚΟ - ΗΜΙΑΣΤΙΚΟ - ΑΓΡΟΤΙΚΟ

ΕΤΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΣΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1951	N		20.5	79.5	100
	X	36.8	15.5	47.7	100
1961	N		23.8	76.2	100
	X	43.2	13.0	43.8	100
1971	N		29.4	70.6	100
	X	53.2	11.7	35.1	100
1981	N		31.7	68.3	100
	X	58.1	11.6	30.3	100

Πηγές: 1. Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε) για τα χρόνια 1952 έως 1981

2. Μελέτη Δ/σης Χωροξίας : Εξέλιξη πληθυσμού και κατανομή σε αστικό, ημιαστικό, αγροτικό κατά νομό και περιφέρεια για τα χρόνια 1951, 1961, 1971, 1981.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

	Συνολική μεταβολή 10ετίας	Φυσικό ισοζύγιο 10ετίας	Φαινόμενο Μετανάστευσης (Φ.Μ)	0/00 Φ.Μ στο σύνολο πληθ. αρχών δεκαετ.
1951-61	-3660	+4049	-7709	-14977
1961-71	-6451	+1581	-8032	-167.99
1971-81	+2851	-556	+2305	+55.78

Πηγές : 1) Στατιστική εφημερίδα Ελλάδος της Ε.Σ.Υ.Ε έως 1981
2) Επεξεργασία πινάκων γεννήσεων - θανάτων κατά δεκαετίες, Δ/νση Χωροταξίας ΥΧΟΠ 1983.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
1981 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ - ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ - ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ

		ΣΥΝΟΛΑ		ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ					
		Απόλυτα μεγέθη	%	ΠΕΔΙΝΑ		ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ		ΟΡΕΙΝΑ	
				Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμ.	%
ΝΟ-ΜΟΣ	Δημοι/Κοι	91	100	6	6.5	4	4.4	81	80
	Πληθυσμός	44.222	100	8034	18.2	16623	35.6	19565	44.2
	Εκτασ. χμ ²	2122	100	39	1.84	32	1.51	2051	96.7
ΧΩ-ΡΑ	Δημοι/Κοι	6061	100	2431	40.1	1417	23.4	2213	36.5
	Πληθυσμός	9740417	100	6712870	68.9	2085574	21.4	941973	9.67
	Εκτασ. χμ ²	131990	100	39983	30.3	35815	27.1	56192	42.6

ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (Κάτοικοι/ΚΜ²)
ΝΟΜΟΣ : 21 ΧΩΡΑ : 73.79

Πηγές : 1. Κατανομή της εκτάσεως της χώρας κατά βασικές κατηγορίες

ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ 1981

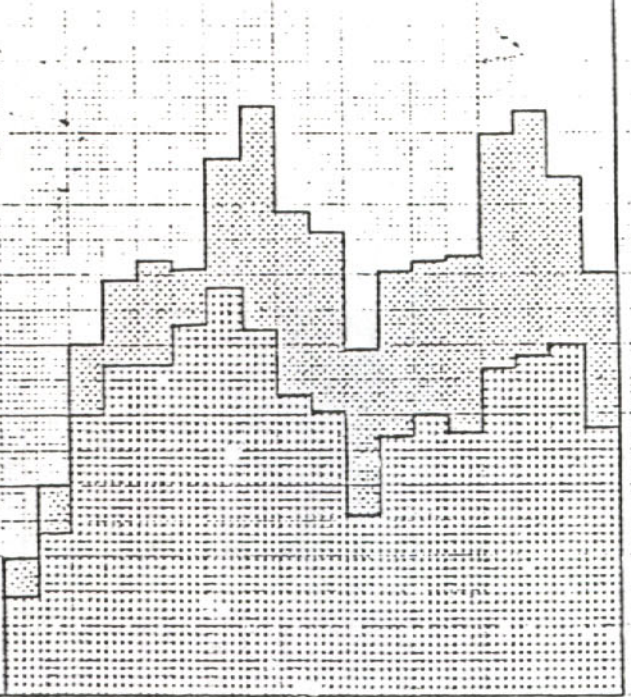
ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΜΕ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΗ (Α-Β-Γ)
 ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΜΕ ΚΡΙΣΙΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Α - 1911 (1981_70) Βαλκανικοί, Παγκοσμίος.
 Β - 1931 (1981_50) Παγκοσμια οικονομική κρίση.
 Γ - 1961 (1981_20) Μεγάλη μεταναστεύση

ΑΝΔΡΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

85
80
75
70
65
60
55
50
45
40
35
30
25
20
15
10
5
0

ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ

Α Γ Ρ Ο Τ Ι Κ Ο Σ ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ

Σχήμα 7 : Πυραμίδα ηλικιών

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Α.1981 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ - ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΣΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ							
	ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ				ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ			
	Χιλιαδ. στρεμ.	%	κοιν. χιλ.στρ.	%	Ιδιωτ. χιλ.στρ.	%	σύνολα χιλ.στρ.	%
ΝΟΜΟΣ	265.4	12.5	779.3	36.7	409.9	19.3	1189.2	56
ΧΩΡΑ	39212.0	29.7	29946.5	22.7	22197.2	16.8	52143.8	19.5
ΝΟΜΟΥ/ ΧΩΡΑ			0.03		0.02		0.02	

Β. 1981 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΔΑΣΗ - ΥΔΑΤΑ - ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΣΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ					
	ΔΑΣΗ		ΥΔΑΤΑ		ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ	
	Χιλιαδ. στρ.	%	Χιλιαδ. στρ.	%	Χιλιαδ. στρεμ.	%
ΝΟΜΟΣ	556.7	26	33.9	1.8	79.7	3.7
ΧΩΡΑ	29795.7	22.5	3449.3	2.62	7313.3	5.54
ΝΟΜΟΥ/ ΧΩΡΑ	0.02		0.01		0.01	

Πηγή: 1. Στατιστική επετηρίδα Ελλάδος της Ε.Σ.Υ.Ε για το 1981
 2. Κατανομή της έκτασης της χώρας κατά βασικές κατηγορίες χρήσεως, πίνακας 1, Ε.Σ.Υ.Ε. 1971.

3.3. Οικονομικός στόχος

Ο ρυθμός μεταβολής του Α.Ε.Π. όλης της χώρας σύμφωνα με εκτιμήσεις του 5ετούς προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987, κυμάνθηκε μεταξύ 3,5 και 4%.

Η Οικονομία της Στερεάς Ελλάδας στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον δευτερογενή τομέα και έπειτα στον τριτογενή τομέα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ (1985) ο δευτερογενής τομέας καλύπτει το 47.3% του Α.Π.Π και απασχολεί το 33.2% του συνόλου των απασχολούμενων, ενώ ο τριτογενής τομέας το 32.8% και απασχολεί το 30.42% του συνόλου των εργαζομένων. Όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα, με τα προβλήματα που υπήρχαν και εξακολουθούν να υπάρχουν, αντιστοιχεί ποσοστό 19.9% του Α.Π.Π και ποσοστό 36.4% των απασχολούμενων.

Σε σύγκριση με όλη τη χώρα όσον αφορά το τελικό συνολικό προϊόν η συμμετοχή της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας διαρθρώνεται ως εξής: ο πρωτογενής τομέας με ποσοστό 19.9% έναντι 15.9% της χώρας-ο δευτερογενής τομέας με ποσοστό 47.3% έναντι 32.2% της χώρας-και τέλος ο τριτογενής τομέας με 32.8% έναντι 51.9% της χώρας.

Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π (τιμές '80) στην περιφέρεια βρίσκεται στο 213.42 σε χιλ.δρχ. ενώ για όλη τη χώρα είναι στο 158.149. Ο νομός Βοιωτίας είναι στην πρώτη θέση με κατά κεφαλή Α.Ε.Π 305.697, ακολουθεί η Εύβοια με 222.393, στη συνέχεια η Φθιώτιδα με 170.715 και τέλος ακολουθεί η Φωκίδα με 155,783. Ειδικότερα για το νομό Φωκίδας στον οποίο αναφέρεται η παρούσα μελέτη, το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π το 1987 κυμάνθηκε περίπου στις 39 χιλ. δρχ. (με σταθερές τιμές '70).

Παρατηρούμε λοιπόν ότι τόσο το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π για την Φωκίδα όσο και ο ρυθμός αύξησης αυτού θα παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα κοντά στο μέσο όρο ή και κάτω από αυτόν στο σύνολο της περιφέρειας αλλά και στο σύνολο της χώρας.

Επίσης στον τομέα των επενδύσεων ιδιωτικών και δημόσιων παγίου κεφαλαίου, η Φωκίδα συμμετέχει με το χαμηλότερο ποσοστό της τάξης του 0.41% επί του συνόλου της χώρας, εν αντιθέσει με την Βοιωτία που συμμετέχει με ποσοστό 3.45% στις ιδιωτικές επενδύσεις και με 1.32% στις δημόσιες παγίου κεφαλαίου.

Επιβεβαιώνεται τελικά η άποψη ότι η Φωκίδα ήταν και θα παραμείνει στα χαμηλότερα οικονομικά επίπεδα ενώ οι παραπάνω τιμές αποδεικνύουν το γεγονός να είναι η Φωκίδα από τους πιο φτωχούς νομούς της Ελλάδος. Επιτακτική λοιπόν είναι η ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη έτσι ώστε να αποφευχθεί το σταδιακό μαράζωμα του Νομού, με προγραμματιζόμενα αναπτυξιακά έργα ειδικά στον δευτερογενή τομέα. (Πίνακας 7 Α, Β - 8 Α, Β).

3.4 Κοινωνικός στόχος

Συμβατική εικόνα κοινωνικής ευημερίας παρέχει ο υπ' αριθμόν 9 Α, Β πίνακας. Παρουσιάζει πολύ αισιόδοξη την εικόνα του οδικού δικτύου. Πριν την δημιουργία του νέου νοσοκομείου

υπήρχε, όπως φαίνεται στον πίνακα 9 Α, Β η ανάγκη νέου νοσοκομείου. Είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στα παρακάτω στοιχεία:

1. Έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα και ιδιαίτερα στους νεανικούς πληθυσμούς.
2. Έμφαση στην επίτευξη πολλαπλών στόχων στο συγκεκριμένο χώρο
3. Έμφαση στην ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού.
4. Έμφαση στην τοπική πρωτοβουλία για ανάπτυξη που θα συμβάλλει στην κοινωνική ευημερία.
5. Έμφαση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου παράγοντα με δράσεις συνεχούς επιμόρφωσης πάνω σε : α) σύγχρονες μεθόδους διαχείρισης και οικονομικής δραστηριοποίησης σε τοπικό επίπεδο, β) στη σύγχρονη τεχνολογία και γ) σε θέματα πολιτιστικής διάστασης.

Με την αποδοχή της σημασίας των παραπάνω στοιχείων επιδιώκεται να ξεπεραστεί μια στενά "τομεακή" οπτική στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή, να δοθεί βαρύτητα και στους κοινωνικούς τομείς και να γίνει έτσι δυνατή η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής, προσαρμοσμένης στις τοπικές ανάγκες και στις τοπικές δυνατότητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΟΧΗ	ΕΤΟΣ	Πληθυσμός(1)	Ενεργός Πληθ.(2)	(2)/(1) %	Απασχ.	Σύνθεση απασχόλησης		
						Πρωτ.	Δευτ.	Τριτ.
ΝΟ- ΜΟΣ	1961	47812	28649	60	27171	% 79.77	% 1085	% 938
	1971	41361	23884	58	16220	52.73	24.67	22.61
	1981	44222	-	-	16576	42.23	25.39	32.38
ΧΩΡΑ	1961	8388553	3638601	43.37	3423431	56.38	18.74	24.88
	1971	8768641	3244768	37.00	3143040	40.00	27.40	32.60
	1981	9740417	3538530	36.33	3383251	29.15	30.47	40.38

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

A.Ε.Π. 1979	M.Ε.Ρ.Μ A.Ε.Π	Σύνθεση A.Ε.Π. (1979)			Δημόσ. Επενδ.	Ιδιωτ. καταθ.	Δημόσ. επενδ.	Ιδιωτ καταθ.
σε τιμές 1979 δισ.δρχ.	1970 1979	Πρωτ. %	Δευτ. %	Τριτ %	1977 1981 δισ.δρχ	1981 δισ. δρχ.	κατά κεφαλή 1981 χιλ.δρχ	κατά κεφαλή 1981 χιλ.δρ
5.1	2.4	15.5	36.8	47.7	1.2	1.9	27.1	42.6
1274.04	5.3	16	32	52	297.8	899.04	30.6	92.3

- Πηγές : 1. Πίνακας δεικτών βασικών μεγεθών των Νομών ΚΕΠΕ 1984
 2. Απογραφή πληθυσμού ΕΣΥΕ 1961, 71,81, - ΕΣΥΕ
 3. Πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης 1983-87, ΚΕΠΕ - εκθέσεις νομών
 4. Απογραφές πληθυσμών 1961,71,81 Π.Κ/ΚΕΠΕ Οκτώβριος 1982

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	Δείκτης συγκέντρωσης απασχόλησης στους 7 κλάδους δευτερογεν. και τριτογενούς τομ.							Δείκτης συγκέντρωσης κεφαλ. στους 3 κλάδους του δευτερογενούς τομέα			Σχετικός δείκτης κεφαλαίου εργασίας στους 3 κλάδους του δευτερογενούς τομέα		
	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	1	2	3
ΠΕΡΙΟΧΗ	---							---			---		
N.	---							---			---		
ΦΩΚΙΔΑΣ	---							---			---		

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	Δείκτης συγκέντρ. απασχόλ. στους 5 κλάδους της μεταποίησης					Δείκτης συγκέντρωσης κεφαλ. στους 5 κλάδους μεταποίησης					Σχετικός δείκτης κεφαλαίου εργασίας στους 5 κλάδους της μεταποίησης				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ΠΕΡΙΟΧΗ	---					---					---				
N.	---					---					---				
ΦΩΚΙΔΑΣ	---					---					---				

3 κλάδοι δευτερογενούς : 1. Ορυχεία-εξόρυξη-αλυκές
2. Μεταποίηση
3. Ενέργεια ύδρευση

5 κλάδοι μεταποίησης : 1. Γεωργικές (20-21-22-25)
2. Καταναλωτικές (23-24-26-27-28)
3. Ελαστικών
4. Χημικών (34-35-36-37-38)
5. Λοιπές

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Α. ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	km δρόμων	Αυτόματα	Κλίνες θεραπευτη-
ΠΕΡΙΟΧΗ	καλής και μέ- τριας βατότη- τας κατά 100 Km , 1979	τηλέφωνα κατά 100 κατοίκους 1981	ρίων κατά 1000 κατοίκους, 1981
ΝΟΜΟΣ	24.9	20.4	2.3
ΧΩΡΑ	23.5	30.2	6.1
N/X	1.06	0.68	0.38

Β. ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	Αυτοκίνητα	Κατά κεφαλή	Κατά κεφαλή
ΠΕΡΙΟΧΗ	επιβατηγά Ι.Χ. κατά 100 κατοί- κους, 1982	καταναλ. ηλεκτρ. ενέργεια για οι- κιακή χρήση σε KWH ,1981	Α.Ε.Π σε τρέχου- σες τιμές χιλ. δρχ. 1979
ΝΟΜΟΣ	4.4	421.6	114.3
ΧΩΡΑ	9.4	606.1	130.8
N/X	0.47	0.7	0.87

Πηγές : Πίνακας δεικτών βασικών μεγεθών των Νομών ΚΕΠΕ 1984.

4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

4.1 Γεωργία

Στην περιφέρεια η γεωργική γη καταλαμβάνει το 26.8% του συνόλου της έκτασης και σύμφωνα με απογραφή του 1981 το ποσοστό αυτό είναι 4.165.000 στρ. Η έκταση που αρδεύεται είναι μόνο το 1/4 της καλλιεργούμενης.

Ο νομός Φθιώτιδας κατέχει την πρώτη θέση με το μεγαλύτερο ποσοστό γεωργικής γής, ενώ ο νομός Ευρυτανίας κατέχει την τελευταία σε όλη την Στερεά Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία του 1987.

Η γεωργική γη μειώθηκε από το 1982 μέχρι σήμερα αρκετά (τελευταίες εκτιμήσεις του 1985 δείχνουν μείωση κατά 0.57%), γεγονός που οφείλεται κυρίως στην εγκατάλειψη ενός τμήματος στην Φωκίδα που δεν ήταν εκμεταλλεύσιμο.

Από όλα τα γεωργικά προϊόντα της περιφέρειας που είναι κρασί, λάδι, ντομάτες, πατάτες, σιτάρι, βαμβάκι, πεπόνια, κ.α., πρώτη θέση σε αξία παραγωγής κατέχουν οι βρώσιμες ελιές και ακολουθούν ο μούστος και τα λαχανικά. Δεύτερη θέση σε αξία παραγωγής κατέχουν το σκληρό σιτάρι, πεπόνια και πατάτες. Ο μεγαλύτερος όγκος των προϊόντων παράγεται από τις περιοχές Κωπαίδας και Θηβών του νομού Βοιωτίας, νομού Εύβοιας, κάμπου Αμφισσας του νομού Φωκίδας και πεδιάδας Σπερχειού νομού Φθιώτιδας.

Μπορούμε να επισημάνουμε εδώ ότι το αγροτικό προϊόν της Στερεάς συγκριτικά με την υπόλοιπη χώρα, είναι υψηλό.

Ειδικότερα για το νομό Φωκίδας μπορούμε να πούμε ότι οι δυνατότητες στη γεωργία είναι περιορισμένες δεδομένου ότι το πεδινό τμήμα αποτελεί το 11-12% της συνολικής έκτασης του νομού δηλαδή υπάρχουν ορεινοί όγκοι σε μεγάλη έκταση. Επίσης ένα μέρος της γεωργικής γής δεν αρδεύεται και ένας άλλος περιοριστικός παράγοντας είναι οι απαγορευτικές διατάξεις του δελφικού τοπίου.

Πιο συγκεκριμένα μπορούμε να πούμε ότι ο νομός Φωκίδας είναι παραδοσιακά ελαιοπαραγωγικός νομός, εφόσον ένα μεγάλο μέρος του καλύπτεται από ελαιόδεντρα. Υπολογίζεται ότι η καλλιεργήσιμη έκταση με ελαιόδεντρα είναι 60.000 στρέμματα που περιλαμβάνει περίπου 800.000 δένδρα, στον κάμπο της Αμφισσας.

Η κατανομή της έκτασης κατά βασικές κατηγορίες χρήσεων γής φαίνονται στον πίνακα 10 Α, Β.

Οι κύριες καλλιέργειες στον νομό κατανέμονται στις παρακάτω περιοχές :

1) Ελιά Βρώσιμη	περιοχή Αμφισσας-Ιτέας-Χρισσού (Ελαιώνας)
2) Ελιά Ελαιοποιήσιμη	στην παραλιακή ζώνη του νομού
3) Εσπεριδοειδή	παραλιακή ζώνη κυρίως Ιτέα, Ερατεινή, Ευπάλιο
4) Μηδική-Αραβόσιτη	περιοχή Μόρνου
5) Φράουλες(ποιότητα με προοπτικές)	περιοχή Μόρνου
6) Σιτάρι-Κριθάρι	περιοχή Γραβιάς, Καστέλια, Μαριολάτας, Πολυδρόσου
7) Αμπέλια	κυρίως περιοχή Δεσφίνας και Γραβιάς

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Παράγοντες που επηρεάζουν τη γεωργική ανάπτυξη	Εκτάσεις σε στρέμματα		Μεταβολή % 100 (β-α) ----- α
	1971 α	1981 β	
ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΓΕΩΡΓ.ΓΗΣ			
Σύνολο καλλιεργιών & αγρανάπαυσης	307200	281617	- 0.89
Αγρاناπαύσεις (1-5 ετών)	100211	93704	- 7.10
Αριθμός γεωργικών εκμ/σεων	9374	8180	- 9.23
Μ.όρος έκτασης ανά εκμ/ση σε στρ. *	27.0	27.7	- 0.26
ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ			
Αροτραίες	114885	94285	- 4.25
Κηπευτική γη (λαχα ποι, φυτώρια, σπορία ανθόκηποι κ.λ.π)	3674	3504	- 0.25
Αμπελοι, Σταφιδά-μπελοι	17775	10871	- 14.22
Δενδρώδεις	70655	79253	18.68

* Ο μέσος όρος έκτασης ανά εκμετάλλευση σε στρέμματα της χώρας είναι : για το 1971 34.07 στρ. και για το 1981 36.1 %

** Στοιχεία έρευνας Ε.Σ.Υ.Ε. 1977-78 με ενδεχόμενο σφάλμα 2-%

Σύμφωνα με τον διαχωρισμό του νομού τοπογραφικά ορίζονται τέσσερεις εστίες γεωργικής παραγωγής :

- 1) Κάμπος Αμφισσας
- 2) Κάμπος Γραβιάς
- 3) Περιοχή Μόρνου
- 4) Περιοχή Δεσφίνας

4.1.α Περιοριστικοί Παράγοντες και Προβλήματα

Υπάρχουν πολλά προβλήματα και περιοριστικοί συντελεστές, αναφερόμαστε κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς, που επικεντρώνονται στην χαμηλή παραγωγικότητα. Οι τάσεις εξέλιξης της γεωργίας φαίνονται στον πίνακα 11. Ειδικότερα αυτό οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής και στην εμπορία που αφήνεται στα χέρια ιδιωτών. Σε αυτό προστίθεται η προβληματική μπορούμε να πούμε ποιότητα που οφείλεται κυρίως στην μη άρδευση αρκετών ίσως των περισσότερων εκτάσεων καλλιέργειας. Επίσης δεν υπάρχουν ολοκληρωμένα προγράμματα τα οποία να βοηθούν στην αξιοποίηση των φτωχών και υποβαθμισμένων εδαφών. Ελλειψη παντελώς υποστηρικτικών δραστηριοτήτων παρουσιάζεται όχι μόνο στην καλλιέργεια της ελιάς, αλλά σε όλες τις γεωργικές παραγωγές του νομού. Μια καλή προσπάθεια που ξεκίνησε με το Ν. 1262/82 και την κοινοτική οδηγία 797/85 δεν ευδοκίμησε όπως έπρεπε, διότι δεν υπήρξε ολοκληρωμένος, ενημερωμένος μηχανισμός πληροφόρησης των αγροτών, αλλά παρατηρήθηκε και χαλαρότητα στη λειτουργία των γραφείων ΚΕΓΕ.

Οι Συνεταιρισμοί μπορούμε να πούμε ότι δεν χαρακτηρίζονται από ορθολογική λειτουργία και όσον αφορά την μεταποίηση και εμπορία η δράση τους δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Επίσης οι Συνεταιρισμοί δεν έχουν να παρουσιάσουν την τεχνική υποδομή που πρέπει να υπάρχει για τη σωστή λειτουργία τους. Δεν έχουν κατά πρώτο λόγο τα απαιτούμενα μεταφορικά μέσα, δεν υπάρχουν αποθηκευτικοί χώροι, συσκευαστήρια, ούτε τμήμα διανομής και διαχείρισης λιπασμάτων, ζωοτροφών, φυτοφαρμάκων κ.λ.π.

Τονίζουμε τελικά την ανεπάρκεια των μηχανισμών και ίσως των κατάλληλων φορέων που θα μπορούσαν να ενημερώνουν τους αγρότες για τα εθνικά και κοινοτικά κίνητρα και την έλλειψη ερευνητικών κέντρων για την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και την μελέτη και διερεύνηση νέων μεθόδων καλλιέργειας.

Επίσης αναφέρουμε εδώ το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών είναι μικροιδιοκτήτες που ασχολούνται με την γεωργία σαν δεύτερο επάγγελμα. Ετσι εξηγείται το μικρό ενδιαφέρον και από την πλευρά των αγροτών για αναζήτηση κεφαλαίων για επενδύσεις στην αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό της ελαιοκαλλιέργειας και κατά συνέπεια η μικρή παραγωγή του προϊόντος.

Στη συνέχεια της μελέτης αυτής θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στον παράγοντα νερό - άρδευση και σε τυχόν έργα τα οποία μπορούν να γίνουν με σκοπό την αύξηση της παραγωγής της ελιάς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΟΙΚΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Α — Α	ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ			Μ.Ε.Ρ.Μ. %			ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	
		1961	1971	1981	61-71	71-81	81-2000	1987	2001
1	ΑΜΦΙΣΣΑΣ	10735	10353	10240	-0.7	-0.1	+1.9	10291	15000
2	ΙΤΕΑΣ	12176	11525	12375	-0.5	+0.7	+0.8	12814	14500
3	ΔΕΛΦΩΝ	5774	5450	6800	-0.7	+2.3	+1.4	7619	9000
4	ΓΡΑΒΙΑΣ	3766	3244	3399	-1.4	+5.0	+0.8	3485	4000
5	ΛΙΑΩΡΙΚΙΟΥ	9318	6312	6278	-3.8	-0.5	+2.8	6294	10950
6	ΕΥΠΑΛΙΟΥ	9692	6036	6399	-4.6	+0.6	+0.8	6593	7500
	ΣΥΝΟΛΟ	51461	42857	45491	-1.8	+0.6	+1.4	45723	60945

Πηγή : Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 1961-1971-1981

4.1.β Γεωργικά υπολείμματα

Εκείνο όμως που για την Φωκίδα αποτελεί σημαντικότερο ενεργειακό πόρο, ενώ τονίζουμε ότι η αξιοποίησή του προσφέρει πολλές δυνατότητες στο νομό, είναι η Βιομάζα. Με τον όρο αυτό εννοούμε τα γεωργικά και δασικά υπολείμματα και παραπροϊόντα τα οποία αφθονούν στην περιοχή λόγω της μεγάλης έκτασης που καλύπτεται με τον ελαιώνα και τα δάση. Σαν γεωργικά υπολείμματα θεωρούνται και τα κλαδοδέματα της ελιάς καθώς και ο ελαιοπυρήνας που είναι υπόλειμμα των ελαιοτριβείων που λειτουργούν στην περιοχή. Η ετήσια παραγωγή ελαιοπυρήνα είναι για τη Φωκίδα 3855 tn σε σύνολο παραγωγής της χώρας 402.754 tn.

Στη συνέχεια δίνονται πίνακες με τα συνολικά γεωργικά υπολείμματα για το νομό .

Πίνακας 12

Υπολείμματα Καλλιέργειας (κλαδοδέματα) σε tn		
	Σύνολο Ελλάδας	Φωκίδα
Πορτοκαλιάς	226.208	184
Λεμονιάς	81.676	746
Μανταρινιάς	30.343	29
Ροδακινιάς	166.470	35
Βερικοκιάς	35.898	11
Μηλιάς	88.790	1054
Αχλαδιάς	103.653	708
Κερασιάς	20.175	106
Αμυγδαλιάς	196.914	3631
Ελιάς	1.782.496	16.490
Σύνολο	2.732.625	22.994

Παρατηρούμε ότι τα υπολείμματα κλαδοδεμάτων στη Φωκίδα σε αυτές τις καλλιέργειες είναι σε χαμηλά ποσοστά, ενώ τα υπολείμματα από την ελιά είναι σε αξιόλογα ποσοστά.

Στον νομό δεν υπάρχουν αξιόλογες καλλιέργειες χειμερινών σιτηρών και κατά συνέπεια τα υπολείμματα από τέτοιου είδους καλλιέργειες είναι χαμηλά. Στον επόμενο πίνακα δείχνονται τα αντίστοιχα ποσοστά :

Πίνακας 13

Υπολείμματα καλλιέργειας Σιταριού-Κριθαριού-Βρώμης (άχυρο) tn

	Σύνολο Ελλάδας	Φωκίδα
Μαλακό σιτάρι	2.289.699	5799
Σκληρό σιτάρι	682.795	595
Κριθάρι	731.147	1004
Βρώμη	65.128	295
Σύνολο	3.768.769	7693

Επίσης τα υπολείμματα από την καλλιέργεια αραβόσιτου (κότσαλα, φύλλα) στη Φωκίδα είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

	Σύνολο Ελλάδας	Φωκίδα
Αραβόσιτος	1.237.848	2698

Στον παρακάτω πίνακα δείχνονται τα υπολείμματα βαμβακιού (στελέχη, φύλλα) και καπνού (στελέχη, άχρηστα φύλλα, φούντες) για το σύνολο της Ελλάδας και για το νομό Φωκίδας :

Πίνακας 14

Υπολείμματα καλλιέργειας Βαμβακιού και Καπνού σε tn		
	Σύνολο Ελλάδας	Φωκίδα
Βαμβάκι	714.084	10
Καπνός	127.838	69
Σύνολο	841.922	79

Επίσης τα υπολείμματα των καλλιεργειών αγκινάρας (στελέχη και φύλλα) και αμπέλου (κληματίδες) σε tn δείχνονται στον ακόλουθο πίνακα :

Πίνακας 15

Υπολείμματα Αγκινάρας και αμπέλου σε tn		
	Σύνολο Ελλάδας	Φωκίδα
Αγκινάρα	8102	53
Αμπελος	950.870	3607

Συνολικά η ετήσια παραγωγή υπολειμμάτων από γεωργικές καλλιέργειες σιταριού, κριθαριού, βρώμης, καπνού, βάμβακος, λεμονιάς, μανταρινιάς, πορτοκαλιάς, μηλιάς, κερασιάς, αχλαδιάς, ροδακινιάς, βερυκοκιάς, αμυγδαλιάς, ελιάς, αμπέλου σε tn είναι :

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ : 10.771.839

ΝΟΜΟΥ ΦΩΚΙΔΟΣ : 40.979

Η συνολική ετήσια παραγωγή υπολειμμάτων από την καλλιέργεια καπνού-βάμβακος-αραβόσιτου-αγκινάρας σε tn είναι:

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ : 2.087.872

ΝΟΜΟΥ ΦΩΚΙΔΟΣ : 2.830

4.2 Κτηνοτροφία

Γενικά για όλη την περιφέρεια μπορούμε να πούμε ότι η κτηνοτροφία συμβάλει ικανοποιητικά στην οικονομία αυτής, αλλά με διαφοροποιήσεις από νομό σε νομό. Η μεγαλύτερη παραγωγή είναι στην Εύβοια και η μικρότερη στην Φωκίδα.

Ειδικά η Φωκίδα έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει εκτατική κτηνοτροφία λόγω του ορεινού και του ημιορεινού της εδάφους καθώς και της ύπαρξης σημαντικής εγκατελειμμένης γης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για βοσκότοπος. Η κτηνοτροφία βέβαια τα προηγούμενα χρόνια απασχολούσε μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού του νομού και συνέβαλε στην ανάπτυξη παράλληλων βιοτεχνικών μονάδων, όπως βυρσοδεψεία, κωδωνοποιεία, οι οποίες εξελίχθηκαν σε μεγάλη πλουτοπαραγωγική πηγή για το νομό. Τα τελευταία όμως χρόνια που υπήρξε συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα και κατά συνέπεια και του κεφαλαίου, αρκετό ποσοστό κτηνοτρόφων οδηγήθηκε στην καταστροφή των κοπαδιών. Επίσης η λαθεμένη ως τώρα πολιτική στις προβληματικές περιοχές αραίωσε τον πληθυσμό στις ορεινές περιοχές και σε συνδιασμό με τα μικρά κίνητρα για παραγωγικές επενδύσεις οδήγησαν στην συρρίκνωση της κτηνοτροφίας.

Διάφορα προβλήματα δημιουργήθηκαν με την παρέμβαση των δασικών αρχών με την απαγόρευση της βοσκής, καθώς και με την έλλειψη της απαιτούμενης επιστημονικής βοήθειας, και έργων υποδομής. Ένας παράγοντας ο οποίος επηρεάζει αρνητικά ειδικά την χοιροτροφία και την πτηνοτροφία είναι τα πολλά απόβλητα και η ρύπανση του περιβάλλοντος, διότι μόνο οι μεγάλες χοιροτροφικές μονάδες έχουν σύστημα βιολογικού καθαρισμού (δεν υπάρχουν στο νομό) ενώ αντίθετα οι μικρές μονάδες που υπάρχουν στο νομό λειτουργούν χωρίς προδιαγραφές.

Ολοκληρώνοντας αναφέρουμε ότι πρέπει να υπάρξει εκσυγχρονισμός όλων των υπαρχόντων κτηνοτροφικών μονάδων με αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, και η αναγκαιότητα δημιουργίας μονάδων παραγωγής ζωοτροφών στο νομό καθώς και καλύτερη οργάνωση και διακίνηση και εμπορία των κτηνοτροφικών προϊόντων.

4.3 Αλιεία

Η αλιεία δεν παρουσιάζει αξιόλογη ανάπτυξη σε όλη την περιφέρεια αν και υπάρχουν κάποιες προοπτικές. Αλιευτικά πεδία υπάρχουν στον Β. και Ν. Ευβοϊκό, στον Μαλιακό και στον Κορινθιακό κόλπο, αλλά η συρρίκνωση του επαγγέλματος των αλιέων υποβαθμίζει τα πολλά φυσικά πλεονεκτήματα.

Στην Φωκίδα, όπως και σε όλη την περιφέρεια, η αλιεία γίνεται με παλιά σκάφη που δεν έχουν ακόμα αντικατασταθεί, ενώ δεν έχει αναπτυχθεί το συνεταιριστικό πνεύμα. Επίσης δεν υπάρχουν αλιευτικά κέντρα τα οποία να διαθέτουν αποθήκες, ψυγεία κ.λ.π. Υπάρχουν κάποιες ιχθυοκαλλιέργειες στα παράλια του νομού αλλά δεν έχει προωθηθεί η ιχθυοκαλλιέργεια σε μεγάλο βαθμό λόγω της έλλειψης τεχνογνωσίας και υποδομής καθώς και των εμποδίων από διάφορους φορείς όπως Ο.Τ.Α κ.α.

Αυτό που πρέπει να τονισθεί είναι ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη μελέτη εκτίμησης του βαθμού ρύπανσης του Κρυσσαίου Κόλπου από τα βιομηχανικά και τα αστικά απόβλητα, και σε συνδιασμό με την μη λειτουργία του βιολογικού καθαρισμού της Ιτέας δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα στην αλιεία. Το θέμα της ρύπανσης πρέπει να προσεχθεί, ιδιαίτερα από τα αστικά λύματα τα οποία αυτή τη στιγμή διοχετεύονται στην θάλασσα.

Επίσης έχει καθυστερήσει η ρύθμιση ειδικών διατάξεων για την αξιοποίηση των εσωτερικών υδάτων με παράλληλη χρηματοδότηση προγραμματισμένων παραγωγικών μονάδων (π.χ. Λίμνη Μόρνου).

4.4 Δάση

Σε όλη την περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας τα δάση καλύπτουν επιφάνεια 5.409.000χιλ. δηλαδή ποσοστό 37.9% της συνολικής επιφάνειας.

Σχεδόν στο σύνολό τους οι δασικές εκτάσεις είναι δημόσιες με τα εξής ποσοστά για κάθε νομό : 1) 95.3% νομός Ευρυτανίας, 2) 94.17% νομός Φωκίδας, 3) 95.5% νομός Φθιώτιδας και 4) 96.2% νομός Βοιωτίας. Τα υπόλοιπα είναι ιδιόκτητα, συνιδιόκτητα, Μοναστηριακά και κοινοτικά. Οι εκτάσεις περιλαμβάνουν κωνοφόρα δένδρα και κυρίως έλατα, πεύκα καθώς και πλατύφυλλα αειθαλή, κυρίως δρύς.

Στο συνημμένο σχετικό χάρτη έχουν οριοθετηθεί ζώνες των παραγωγικών όσο και των αναδασωτέων δασών. Βρίσκονται συγκεντρωμένες συμπαγείς και οι δύο στην ορεινή Δωρίδα (Αρτοτίνα - Πενταγιοί- Ποτιδάνια).

Στην συνέχεια δίνονται πίνακες 16 με τις δασικές εκτάσεις ανα νομό και πίνακας 17 με την ετήσια παραγωγή των δασών κατά νομό.

Πίνακας 16

NOMOI	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΔΑΣΗ	%
Ευρυτανίας	1.871.000	1.076.000	57.4
Φωκίδας	2.122.000	561.000	26.4
Βοιωτίας	2.948.000	1.636.000	55.5
Φθιώτιδας	4.400.000	941.000	21.4
Ευβοίας	4.170.000	1.195.000	28.7
ΣΥΝΟΛΟ	15.511.000	5.409.000	37.9